

NÂİNÎ

III, 152-153; Hamid Algar, "The Oppositional Role of the Ulama in Twentieth-Century Iran", *Scholars, Saints and Sufis* (ed. N. R. Keddie), Berkeley - Los Angeles 1972, s. 237-240; a.m.f., *Din ü Devlet der İrân* (trc. Ebü'l-Kâsım Sırrî), [baskı yeri yok] 1369 hş. (İntişârât-ı Tüs), s. 376-377; a.m.f., "İşlâh", *EP* (İng.), IV, 164-165; Abdül-Hadi Hairî, *Shî'ism and Constitutionalism in Iran*, Leiden 1977, s. 109-234; a.m.f., "Nâ'îni", *EP* (İng.), VII, 918-919; *A'yânü's-Sî'a*, VI, 54-56; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *Tabakâtü a'lâmi's-Sî'a*, Meşhed 1404, II/1, s. 593-596; Muhammed Hırzûddin, *Ma'ârifü'r-ricâl*, Kum 1405, I, 284-288; Mirzâ M. Ali Muallim Habîbâbâdî, *Mekârimü'l-âşâr*, İsfahan 1364 hş., VI, 2169-2182; Ca'fer Bâkir Âl-i Mahbûbe, *Mâzî'n-Necef ve hâzırühâ*, Beyrut 1406/1986, III, 364-365; M. Hâdî el-Ermîni, *Mu'cemü ricâlî'l-fıkr ve'l-edeb fi'n-Necef hilâle elf 'âm*, [baskı yeri yok] 1413/1992, III, 1261-1262; M. Mehdi el-Müsevi, *Ahşenü'l-vedî'a fi terâcimi eşeri müctehidi's-Sî'a*, Beyrut 1413/1993, II, 62; Müsâ Najafî, "The Critique and Evaluation of Social Democracy in the Political Theory of Mirzâ Nâ'îni", *Hikmat*, I/4, Tahrân 1416/1996, s. 455-478; Hasan Yûsufî Eşkûrî, "Tenbîhü'l-ümme ve Tenzihü'l-mille", *DMT*, V, 104-106.

AHMET ÖZEL

NAJDENİ, Said

(1864-1903)

Arnavut asıllı din âlimi
ve milliyetçi yazar.

1864 yılında günümüzde Makedonya sınırları içerisinde bulunan Debre'de (Dibër të Madhe) dünyaya geldi. Bazı kaynaklarda doğum tarihi 1858 ve 1863 olarak da zikredilmektedir. Debre'nin Hoca Voka'sı olarak tanınmaktadır. Babası Debre'nin tanınmış tüccarlarından İslâm Bey, annesi Esmâ Hanım'dır. Debre'de Türkçe öğretim yapan ilkokul ve idâdîde okuduktan sonra Edirne'ye gönderilen Said (1882) bir süre sonra İstanbul'da okumak isteyince o dönemde "Arnavut kulübü" diye tanınan Fatih'teki Haydar Medresesi'ne kaydedildi. Buradaki tahsili sırasında (1884-1888) özellikle Şemseddin Sâmî ve ağabeyi Naîm Fraşiri ile yakın ilişki kurdu ve onların görüşleri doğrultusunda Arnavut milliyetçiliğinin etkisi altında kaldı.

Haydar Medresesi'nden mezun olunca Debre'ye döndü. Evinin yakınındaki bir dükânın bodrumunda gayri resmî olarak açtığı ilkokulda ilk defa Latin harfleriyle Arnavutça alfabeyi öğretmeye başladı. Bölge ulemâsı tarafından camiye girmesi yasaklandı, okulu kapatıldı ve kendisi Debre'den uzaklaştırıldı. İstanbul'a giden Said Bey, Debre'deki bazı çevrelerin yanında İstanbul'daki Cem'iyet-i İlmîyye-i Arnavudîyye'nin desteğini gördü. 1893'te yeniden Debre'ye dönüp açtığı okulu 1894'te tekrar ka-

patıldı. Ardından İstanbul'a dönerken Edirne'de tutuklanıp on beş ay hapse mahkûm edildiyse de Bükreş Memorandumu doğrultusunda ve Batılı devletlerin baskısıyla serbest bırakıldı. Daha sonra Bulgaristan, Romanya ve İtalya'daki Arnavut merkezlerini ziyaret etti. İsmâil Kemali'nin davetiyle İstanbul'a gitti ve kurulması planlanan yeni Arnavutluk hakkında kendisiyle görüştü.

1898'deki Sırp-Bulgar savaşının ardından Arnavut bölgelerinin Sırp ve Bulgarlar arasında paylaşılması ihtimali üzerine 1899'da İpek Meclisi toplandı. Bu toplantıya İstanbul delegesi olarak katılmak için yola çıkan Said Najdeni, Mitroviça'da tutuklandı; "istenmeyen kişi" ilân edildi ve İstanbul'a dönmesi yasaklandı. Debre'de faaliyetlerine devam eden Najdeni, 27 Şubat 1899'da 1000'den fazla delegenin katıldığı Debre Kongresi'nin gerçekleştirilmesinde etkili oldu. Burada özellikle komşu ülkelerin Arnavut topraklarını parçalamaya yönelik faaliyetlerine karşı kararlar alındı. Ayrıca bölgede Arnavutça eğitime destek verildi. Hayatının son günlerinde İsmâil Kemali ve Recep Mati ile görüşmek için Tripoli'ye giden Najdeni buradan dönüşünde hastalandı ve 21 Kasım 1903'te Debre'de vefat etti.

Said Najdeni'nin İstanbul'daki öğrenimi sırasında Cem'iyet-i İlmîyye-i Arnavudîyye'nin kültür kolunda gösterdiği faaliyetler yurt dışında yaşayan Arnavut gruplarıyla ilişki kurmasını sağlamış, 1884'te çıkmaya başlayan *Drita* (daha sonra *Dituria*) adlı Arnavutça aylık dergiyi yayımlayan Arnavut Cemiyeti ile sıkı ilişkiler içinde olmuştur. 1896'dan itibaren takip edilmesine rağmen Arnavut milliyetçiliği yolundaki faaliyetlerini sürdürmüş, Debre ve çevresinde Arnavutça öğretmeyi hedef alan okulların açılması ve Arnavutça'nın yabancı dillerin hâkimiyetinden kurtarılması için gayret göstermiştir. Bu sebeple Şemseddin Sâmî'nin hazırladığı Arnavutça alfabeyi hararetle destekleyip öğretilmesi için teşebbüste bulunmuştur.

Türkçe, Arapça ve Arnavutça bilen Said Najdeni halkın dine olan ilgisine büyük önem vermiş, yazılarında dinî konuları Kur'ân-ı Kerîm ve din felsefesi açısından ele almış ve dini ahlâk kurallarının kaynağı olarak kabul etmiştir. Yazılarında halkın Gega denilen kesiminin kullandığı dili edebî bir tarzda kullanmaya çalışan Said Bey, Arnavutça'da kısa cümleli anlatım tarzının hâkim olmasını sağlamaya çalışmıştır. Prizren Arnavut Cemiyeti'nden sonra (1878-

1881) İstanbul'a karşı tavır aldığına dair bazı hristiyan Arnavut edebiyat tarihi araştırmacılarının ileri sürdüğü iddia doğru değildir. İslâmîyet'i ve Osmanlı kültürünü büyük ölçüde benimseyen Arnavut halkının yetiştirdiği Said Najdeni ve diğer aydınların fikir ve edebiyat sahasında ortaya koydukları eserleri İslâm dışı gösterme gayreti bu araştırmacıların Osmanlı karşıtı düşüncelerinden ileri gelmektedir. Bu konuda Balkanlar'da ve özellikle Arnavutluk'taki eski rejimlerin rolü büyüktür.

Eserleri. 1. Abetare e Gjuhës Shqipe ndë të Folë Gegënisht (Sofya 1900). Şemseddin Sâmî'nin alfabesi örnek alınarak hazırlanan Latin harfli Arnavutça alfabedir. Bu kitapta müellif adı bulunmamakla birlikte bütün araştırmacılar eserin Najdeni'ye ait olduğu konusunda ittifak halindedir. **2. Fe-rrëfenjëseja e Muslimanëve** (Müslümanların din bilgisi; Sofya 1900). İlmihal tarzında bir eser olup konular sadece Kur'ân-ı Kerîm'den verilen örneklerle ele alınmıştır. Latin harfleriyle ve halkın Gega denilen kesiminin diliyle yazılan Arnavutça ilk ilmihaldir.

BİBLİYOGRAFYA :

Said Najdeni – H. Voka, *Monografi*, Tiranë 1980, tür.yer.; D. S. Shuteriqi, *Historia e Letërsisë Shqipe*, Prishtinë 1975, s. 434-443; H. Myzyri, *Shkollat e Para Kombëtare Shqipe (1887-korrik 1908)*, Tiranë 1978, s. 132, 142; a.m.f., *Historia e Popullit Shqiptar*, Tiranë 1994, s. 111-122; *Historia e Popullit Shqiptar* (ed. A. Buda v.dğr.), Prishtinë 1979, II, 193-257; Mahmud Hysa, *Alamiada Shqiptare*, Shkup 2000, I, 259-307; II, 105-118; M. Gjinaj – P. Bezhani, *Libra në Gjuhën Shqipe për Islamin*, İstanbul 2002, s. 166-167, 283, 333, 405; Shahin Kolonja, "Said Efendi Najdeni", *Drita*, Sofje 21 Vjesht 1903, s. 3; *Kâmûsü'l-a'lâm*, III, 2117; "Najdeni, Said", *Fjalor Enciklopedik Shqiptar*, Tiranë 1985, s. 742-743; "Najdeni, Said", *Fjalor Enciklopedik*, Tiranë 2002, s. 492.

MUHAMMED ARUÇI

NAKD

(bk. TENKİT).

NAKDÜ'İ-İLM ve'İ-ULEMÂ

(bk. TELBİSÜ İBLİS).

NAKDÜ'Ş-Şİ'R

(نقد الشعر)

Kudâme b. Ca'fer'in
(ö. 337/948 [?])Arap şiirinin eleştirisine dair eseri
(bk. KUDÂME b. CA'FER).